پیش درآمدی برای آشنایی با پیام های تربیتی مکتب عاشورا

مشتاق الحلو

بسم الله الرحمن الرحیم

پیش در آمدی برای آشنایی با پیام های تربیتی مکتب عاشورا

نویسنده:

مشتاق الحلو

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

پیش در آمدی برای آشنایی با پیام های تربیتی مکتب عاشورا

مشخصات کتاب

پیش در آمدی برای آشنایی با پیام های تربیتی مکتب عاشورا

مشتاق الحلو

مقدمه

بی شک در جهان امروز نیاز اوّل بشر، تربیت و تزکیه است. در جهانی که قدرتمندترین کشور جهان به خود اجازه داده، ارباب جهان باشد و خود، بزرگ ترین نیروی تروریستی را تشکیل می دهد، اولین بحران، بحران هویت است نه علم و دانش. بشریت به بیماری سختی دچار شده است که اگر راه درمانی برای او اندیشیده نشود، در فلاکت بیشتری غوطه ور خواهد شد. متأسفانه این ابعاد از فرهنگ بشری نه تنها از طرف غیر مسلمانان مغفول باقی مانده، بلکه حتی از طرف مسلمانان نیز مورد بی مهری قرارگرفته است.با توجه به اهمیت این موضوع تلاش شده که در حدّ بضاعت بی مقدار خود چندسطری در این رابطه با الهام از مدرسه عاشورا تقدیم شود. روشن است که این نوشته درصدد بررسی تمامی پیام های تربیتی مکتب عاشورا نیست؛ بلکه جهت رعایت اختصار تنها به برخی از پیام های تربیتی که از رفتار حضرت اباعبداللّه (ع) در آن چند روز دریافت می شود؛ اشاره می شود. رفتار شخصیت های دیگر به ویژه حضرت سید الساجدین (ع) و حضرت زینب کبری (س) نیاز به مطالعه جداگانه دارد.با توجه به این که متن نوشته به شکل بسیار مختصر نوشته شده به جاست که در ابتدای سخن چند اصطلاح که ملاک عمل قرار می گیرند، تعریف شوند.تربیت، جریانی است منظم و مستمر که هدف آن کمک به رشد جسمانی، روانی،اخلاقی، اجتماعی و شناختی (رشد شخصیت تربیت شدگان) در جهت کسب هنجارهای مورد نظر و نیز کمک به شکوفا شدن استعدادهای آنهاست.مراد از مبانی تربیت ویژگی های عمومی انسان و جامعه است و به مربی در تعیین اهداف

و اصول و روش های تربیتی کمک می کند.مراد از اصول تربیتی، دستور العمل های کلی است که راهنمای مربی در عمل تربیتی است.روش های تربیتی، دستور العمل های جزئی تر از اصول است که به مربی کمک می کند تا تغییر لازم را در متربّی ایجاد کند.در مورد رابطه مبانی، اصول و روش ها باید گفت که اصول عموماً با توجه به مبانی استخراج می شوند و روش ها بر اساس اصول تربیتی بیان می شوند.پس از این مقدمه به روش کار در این نوشته اشاره می شود، در این نوشته چند مبنا از مبانی تربیتی ذکر می شوند و در زیر هر مبنا اصلی از اصولی که می تواند راهنمای مربی در عمل تربیتی در آن زمینه باشد، ذکر می شود و سپس روشی که از سیره اباعبدالله (ع) استفاده شده که ایشان در آن چند روز حرکت و نهضت خود برای تربیت مردم به کار بسته بودند و شواهد تاریخی آن ذکر می شوند.

تأثیر اعمال ظاهری بر فکر و نیت

اصل تربیتی: تغییر ظاهر.روش: تحمیل به نفس.شاهد تاریخی: خروج از مکه مکرمه جهت جلوگیری از هتک حرمت خون حرام در ایام حرام در مسجد حرام.روش دیگر: تلقین به نفس (تلقین قولی و فعلی)شاهد تاریخی: امام حسین (ع) تنها با زبان خود، راه اصلاح را برای امت ترسیم نکرد، بلکه با خون و جان خود و خانواده خود پیشتاز حرکت اصلاحی شد، و نیز اولین فردی که از اهل بیت (ع) به میدان رفت حضرت علی اکبر (ع) فرزند ارشد امام (ع) بود.

تأثیر شناخت ها و گرایش ها بر ظاهر

اصل تربیتی: تحول در بینش ها و گرایش ها.روش: اعطای بینش.شاهد تاریخی: امام (ع) با حرکت خود مردم را بیدار و فعال سیاسی کرد و به آنها قدرت و حس نظارت بر اعمال حکومت داد، و نیز به حرکت مسلحانه بر ضد حاکم ظالم رسمیت و مشروعیت داد. قانون شهادت را به مردم فهماند که اصالت است نه استیصال،امتداد است نه پایان، بقاست نه زوال، وجود است نه فنا و ثبات بخشیدن است نه اضمحلال.امام (ع) پیش از خروج از مدینه به محمد حنفیه وصیت می کند و وضعیت را برای ایشان و دیگران روشن می کند: «وإنّی لم أخرج اشراً ولا بطراً ولا مفسداً ولا ظالماً و إنّما خرجت لطلب الاصلاح فی أمه جدی (ص) أرید أن امر بالمعروف وأنهی عن المنکر و اسیربسیره جدی و أبی علی بن ابی طالب (ع)»امام (ع) از مکه مکرمه به سران بصره نامه می نویسد و وضعیت امت اسلامی را برای آنها تبیین می کند و وظیفه شان را برایشان روشن می کند.در راه خود از مکه به کوفه در منطقه «التنعیم» امام با مردم برخورد کرد و آنها را روشن ساخت

و دعوت کرد که به او ملحق شوند.امام (ع) در جمع لشکریان حر بن یزید ریاحی سخنرانی ایراد فرمود و سپس نماز جماعت اقامه کرد و پس از آن دوباره سخنرانی کرد و در منطقه «البیضه» بار دیگر برای آنها سخنرانی کرد و وضعیت را به طور کامل روشن فرمود.صبح روز عاشورا امام (ع) برای لشکر ابن زیاد سخنرانی ایراد فرمود، تا هم آنها را از عذاب خدا بیم دهد و هم آگاه سازد که بر چه عملی اقدام می کنند و با چه کسی جنگ می کنند.امام (ع) در آخرین باری که ابن سعد را خواند به او فرمود: که به مُلک ری نخواهد رسید.امام (ع) بعد هر کدام از اصحاب که قصد مبارزه داشت قوّت قلب می داد و به حسن عاقبت اطمینان می داد تا با ضمیری آرام و عزمی راسخ به مبارزه بشتابند. و معنای واقعی زندگی را به آنها می فهماند که اگر عقیده و جهاد نباشد، هیچ ارزشی ندارد.

ظهور تدریجی شاکله

اصل تربیتی: مربی با وادار کردن متربّی به مداومت و محافظت بر اعمال می تواند در او شاکله ایجاد کند.روش: فریضه سازی مانند پای بندی به عهد و پیمان.شاهد تاریخی: در منطقه «العذیب»، طرما بن عدی الطائی به امام عرض کرد که کوفه علیه شما شده، به سوی آنها نرو و با ما بیا و من ضمانت می کنم که بیست هزار شمشیر طائی برای شماست. امام (ع) پس از تشکر فرمود: (میان ما و این قوم عهد و پیمانی است، و نمی توانیم منصرف شویم...)

تأثیر شرایط بر انسان

اصل تربیتی: اصلاح و تغییر شرایط.روش اسوه سازی: یکی از نتایج حرکت امام (ع) ساخته شدن الگوی بزرگ آزادگی برای مردم در تمام عصور است. امام (ع) خطاب به ارتش حر فرمود: «نفسی مع انفسکم و اهلی مع اهلیکم و لکم فی اسوه».روش دیگر: زمینه سازی: حرکت امام (ع) موجب احساس گناه در هر مسلمانی شد که می توانست او را یاری دهد و نکرد؛ به ویژه افرادی که با امام پیمان بسته بودند.زمینه سازی: امام حسین (ع) در شب هشتم دنبال ابن سعد فرستاد تا شبانه با او دیدار کند شاید علت انتخاب شب اثر معنوی است که این زمان بر روح انسان می گذارد. و از سوی دیگر ابن سعد با مشاهده کثرت لشکریان خود به آنها مغرور نشود. امام در این ملاقات از دو حربه تهدید و ترغیب استفاده کرد تا ضمیر خفته او را بیدار کند. قرائن نشان می دهد که ابن سعد متزلزل شد. چرا که در نامه ای که به ابن زیاد فرستاد به دروغ در آن نوشت که امام حاضر به بیعت با یزید می باشد. در حالی که اساس حرکت

امـام (ع) به خاطر بیعت نکردن با یزیـد بود. تمام برخوردها و فرمایشات امام (ع) پیش و پس از این دیـدار هم این را نشان می دهد، ولی ابن سـعد چون می خواست درگیری صورت نگیرد و از سوی دیگر ملک ری را از دست ندهد، به این حیله متوسل شد.

امکان مقاومت انسان در برابر شرایط و تأثیرگذاری بر آنها

اصـل تربیتی: افزایش مقـاومت و تأثیر گـذاری بر شـرایط و به عبارت دیگر افزایش مسؤلیت پـذیری.روش: اعطای بینش.شاهد تـاریخی: امـام (ع) بـا حرکت خود حقیقت دسـتگاه را برای مردم کشف کرد. و درس اسـتقامت، امکان تغییر و قـدرت اراده و اختیار به مردم داد، چرا که در هر جای حرکت خود می توانست با بیعت کردن، مسئله را خاتمه دهد ولی بنی امیه از این بیعت برای تحریف دین و توجیه اعمال خود استفاده می کردند.

احساس و گرایش انسان نسبت به اشیای اطراف خود و جهان خارج از او یکسان نیست

اصـل تربیتی: فضـل و احسـان.روش: مبالغه در پاداش.شاهـد تاریخی: هنگامی که خبر شـهادت مسـلم بن عقیل (ع) و هانی بن عروه به او رسـید، عبـد اللّه بن مسـیلم اسـدی و منـذر اسدی به امام (ع) اصـرار کردند که باز گردد.فرزندان عقیل برخاسـتند و گفتنـد که بـاز نمی گردنـد، مگر آن که انتقـام خـویش را بگیرنـد و یـا به سـرنوشت برادرشـان دچـار شونـد. امـام (ع) به آنها نگریست و فرمود در زنـدگی پس از اینهـا خیری نیست. امـام (ع) چنـان کریمانه با اطرافیان برخورد می کرد که حتی ارتش و اسـبان حر بن یزیـد ریـاحی را سـیراب فرمود.اصل تربیتی: آراسـتگی روش: از بین بردن عوامل جاذبه.شاهـد تاریخی: امام (ع) لباسی طلبید که کسی به آن طمع نکند و پس از شهادت سلب نشود.

تفاوت قدرت جسمی و شناختی و عاطفی انسان ها

اصل تربیتی: تکلیف به انـدازه توانایی.روش: عـدم توقع و انتظار از اشـخاص بیش از حـد توانایی و قدرت آنها.شاهد تاریخی: امام (ع) پیش از خروج از مدینه در وصـیت خود به محمد حنفیه فرمود: «فمن قبلنی بقبول الحق فاللّه أولی بالحق و من ردّعلیّ هـذا اصبر حتی یقضـی اللّه بینی و بین القوم و هو خیر الحاکمین».و نیز در خطبه خود در مکه مکرمه، پیش از حرکت به سـمت کوفه فرمود: «ألاـ من کـان فینـا بـا ذلاًـ مهجته موطنـاً علی لقـاءاللّه نفسه فلیرحـل معنا، فانی راحل مصـبحاًانشاءاللّه» و یا در شـب عاشورا از اصحاب می خواهد که از تاریکی شب استفاده کرده و به نزد خانواده های خود بازگردند.

ترکیبی بودن طبیعت انسان

اصـل تربیتی: بایـد به انسـان فرصت داد انگیزه هـای حقیقی خود را بروز دهـد.روش: عجله نکردن و اطمینـان حاصل کردن از امور.شاهد تاریخی: پس از رسـیدن نامه هایی از کوفه، امام (ع) برای آنها نامه نوشت و پسر عموی خود را برای بررسی اوضاع روانه کوفه ساخت.اصـل تربیتی: از گرایش هـای متفـاوت انسان بایـد در تربیت اسـتفاده کرد.روش: اسـتفاده از علقه های قبیله ای.شاهـد تـاریخی: امـام (ع) در منطقه قصـر بنی مقاتل چادر عبیـداللّه بن الحر الجعفی را دیـد، حجاج بن مسـروق جعفی را به سوی او فرسـتاد، تا او را دعوت کنـد. و نیز به زهیر بن قین و بریر بن خضـیر اجازه داد که برای لشـکریان سـخنرانی کنند، تا از

نفوذ آنها برای هدایت لشکر ابن زیاد استفاده شود.امام در سخنرانی برای لشکریان، آنها را مورد ملامت قرار می داد، دین و آداب قبیله ای را به آنها یاد آوری می کرد و حتی فرزند خردسال خود را جلوی آنها آورد تا زشتی کارشان

را با چشم خود ببینند و متأثر شوند.

بهره مندی انسان از نیرویی شگفت آور عقل

اصل تربیتی: اعطای بینش (تعلیم حکمت).شاهد تاریخی: امام (ع) برای این که مردم حقیقت درخواست خود را بفهمند و متوجه باشند که به چه کاری اقدام می کنند، و از روی آگاهی عمل کنند، معنی امام را در نامه خود برای آنها تبیین می کند: «فلعمری ما الامام الاّ العامل بالکتاب والآخذ بالقسط و الدائن بالحق و الحابس نفسه علی ذات اللّه».امام به ابو هرّه اسدی فرمود: «ان ّبنی امیّه اخذوا مالی فصبرت، وشتموا عرضی فصبرت وطلبوا دمی فهربت؛ بنی امیه مال من را بردند، صبر کردم، ناموس مرا دشنام دادند، صبر کردم، خون مرا خواستند پس گریختم».

محدودیت های انسان (ضعف و ناتوانی، آزمندی و شتابزدگی)

اصل تربیتی: تقویت و تحریض.شاهد تاریخی: امام (ع) با حرکت خود پندهای ترس و وحشت و رعب حاکم برامت را پاره کرد و روحیه استقامت را در آنها زنده کرد.اصل تربیتی: سهولت در تکلیف و مسامحه و مدارا.شاهد تاریخی: در منطقه «زباله» خبر شهادت عبداللّه بن یقطر به امام رسید و امام به اطلاع همراهیان رساند و اجازه انصراف به آنها داد.اصل تربیتی: تقویت و روحیه دادن به افراد.شاهد تاریخی: در شب عاشورا امام (ع) با زنان اهل بیت صحبت کرد و به آنها دلداری داد و آنها را آماده فجایع ساخت و از آنها خواست که طبق رسم زنانه شیون وزاری نکنند و در مقابل دشمن از خود ضعف نشان ندهند.

انسان عبد خداوند متعال است

اصل تربیتی: تعبّد و پرستش.شاهد تاریخی: در تاریخ آمده که تحت تأثیر عبادت امام و اصحاب ایشان، سی و دو نفر از لشکر ابن سعد متأثر شده و به امام پیوستند. هم چنین تحت تأثیر همین عبادت، عزم اصحاب امام راسخ تر شد و خانواده و فرزندان آنها برای ادامه راه آماده تر شدند. هنگامی که لشکر ابن سعد در روز نهم به سمت خیمه ها حرکت کرد، امام (ع) از آنها خواست که یک شب به او مهلت بدهند تا عبادت خدا را به جا آورد. شاید امام (ع) می خواست حس عبادت و نیایش و خداپرستی را در برخی از لشکریان ابن سعد زنده کند.امام وسط کارزار نیز هنگام ظهر نماز را به جا آورد.هنگامی که حر مانع پیاده شدن امام در یک منطقه مناسب و آب دار شد، زهیر بن قین از امام خواست که جنگ را پیش از رسیدن نیروهای کمکی برای آنها، آغاز کنند.اما

امام فرمود: جنگ را با آنها آغاز نمی کنیم. شاید امام می خواست به آنها فرصت بیدار شدن وجدان خفته و حس خداپرستی بدهد چنانچه حر این فرصت را بدست آورد.روش تربیتی: استغاثه شاهد تاریخی: امام (ع) به خدای خویش استغاثه کرد و فرمود که کسی ما را یاری نمی دهد. همین استغاثه موجب بیدار شدن وجدان دو نفر از ارتش ابن سعد شد، که بر لشکر ابن سعد حمله ور شدند تا به شهادت رسیدند.روش: تحریک غیرت دینی.شاهد تاریخی: امام (ع) در خطاب به ارتش حر فرمود: «فانا الحسین بن علی و ابن فاطمه بنت رسول اللّه».

نتیجه

پس از این مطالعه سریع ِسیره امام حسین (ع) در چند روز منتهی به عاشورا شاهد شدیم که از رفتار و گفتار امام (ع) می توان درس های تربیتی بسیاری برای تربیت دوستان و دشمنان استفاده کرد، از جمله آنها این که: اعمال ظاهری بر فکر و نیت اثر می گذارد،شناخت ها و گرایش ها بر ظاهر انسان تأثیر می گذارد، شاکله انسان به طور جدّی ظاهر می شود، شرایط بر انسان اثر می گذارد، انسان می تواند در برابر شرایط مقاومت کند و حتی بر آنها اثر گذارد، احساس و گرایش انسان نسبت به اشیای اطراف خود و جهان خارج یکسان نیست، قدرت جسمی و شناختی و عاطفی انسان ها با هم متفاوت است، و نیز یک فرد در طول زندگی دارای قدرت جسمی، شناختی و عاطفی متفاوت است. طبیعت انسان ترکیبی است. انسان دارای نیرویی شگفت آور به نام «عقل» است که با آن می توان خیلی از مشکلات او را حل کرد، انسان دچار محدودیت هایی مانند ضعف و ناتوانی و آزمندی و شتابزدگی می باشد. انسان عبد خداوند است و حس

خدا پرستی و حقیقت جویی دارد....

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آيا كسانى كه مى‌دانند و كسانى كه نمى‌دانند يكسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹